

Corine Hartman

Een vlaag van waanzin

EEN OP WAARHEID GEÏNSPIREERD FAMILIEDRAMA

2016

AMSTERDAM

*De mantel dood is om mij heen
[...] Ik ben niet verder van u af
Dan de dikte van dezen steen
En dien boven uw graf.*

Gerrit Achterberg, uit 'Nacht'

PROLOOG

Het licht gaat uit met een dof, zwaar geluid dat lijkt door te dreunen tot in mijn botten en waaraan ik maar niet kan wennen. Misschien omdat het de aankondiging is van urenlang malen in het halfduister. Maar ook verdwijn ik soms in een nachtmerrie van bloed. Dan krimpt deze ruimte tot het formaat van een doodskist en lig ik in de rottende geur van de eindigheid. De kist loopt langzaam vol met haar bloed en als ik vrees te zullen stikken, trekt ze me omhoog, kijkt ze naar me, zwijgend, maar met een holle blik vol verwijt. Vervolgens word ik happend naar adem wakker, nat van het zweet.

Misschien zijn ze wel geweest, was er iets mis met de papieren en mochten ze niet naar binnen.

Zittend met mijn rug tegen de muur, de benen opgetrokken, leg ik de foto op schoot. De enige die ik hier heb, een vakantiekiekje van jaren geleden in Zuid-Frankrijk. Jij en de kinderen. Je lacht recht in de camera, met je perfecte rij witte tanden en je stralende, zongebruinde gezicht.

Misschien hebben ze een brief gestuurd en komt die pas morgen aan. Of een kaart, desnoods een met voorgedrukte tekst.

Ik wil uitleggen, verontschuldigen, omhelzen, samen verwerken, maar ik durf amper naar ze te kijken op de foto. Naar Ciara al helemaal niet. Dan zie ik de woorden bijna weer voor me, zwart-op-wit, zo duidelijk en niet mis

te verstaan: 'Een traumatische ervaring, die ze waarschijnlijk nooit zal verwerken, haar leven lang zal meedragen.'

Onvergeeflijk.

Misschien hebben ze gebeld en ging er iets fout met het doorverbinden.

Dat ik dit nooit, nooit heb gewild, doet niet ter zake. Het is ijdele hoop te denken dat ze ooit weer een normaal leven zullen leiden, met een partner die begrijpt dat zij geen schuld hebben, dat ze er niets maar dan ook niets aan konden doen.

Mijn hartslag versnelt als ik het scheermesje op de ader aan de binnenkant van mijn linkerpols zet. Mijn handen trillen nog steeds, erger zelfs, nu, ik doe mijn uiterste best ze onder controle te krijgen, maar ze lijken wel niet van mij te zijn. Even de vingers oprekken. Uitschudden.

Misschien moet ik eens ophouden mezelf voor de gek te houden. Ze willen mij helemaal niet meer zien, en daarom mag ik me ook niet meer in hun levens mengen, zelfs niet in gedachten.

Met trage bewegingen scheur ik de foto in reepjes, dan in kleine stukjes. Ik stop een stukje helderblauwe lucht in mijn mond, kauw erop, probeer het door te slikken. Halverwege mijn keel blijft het steken, hoestend en kokhalzend spuug ik het weer uit. En toch prop ik opnieuw een stukje in mijn keel. Een moment van uitstel, omdat ik bang ben? Of afstel, omdat ik tegen beter weten in toch nog hoop?

I

Het vieren van een verjaardag, bedacht Anthonie, was misschien vooral een vorm van ontkenning dat het leven eindig is. Een tong uitsteken naar het onvermijdelijke.

Lang zal hij leven, lang zal hij leven.

Thijmen zong het, mompelend, misschien onderhand te oud voor dit soort kinderlijke uitspattingen. De tweeling, uitbundig op het bed springend, haalde alles uit de kast wat ze aan verjaardagsliedjes kende. Zelfs de twee violen, de trommel en de fluit. Romée moedigde ze aan en zong mee, zachtjes, met een glimlach.

‘Ho, stop maar, dames, ik voel me nu wel jarig genoeg,’ zei hij, en trok Ciara naar zich toe. Ze verloor haar evenwicht en viel naast hem, op bed. Hij kietelde haar, en deed intussen zijn best ook Chloë te vloeren. Maar hij kreeg geen vat op haar snelle, lenige bewegingen. Met een plof ging ze op hem zitten. Een iel meisje van elf, maar toch, om en nabij de vijfendertig kilo bliezen de lucht wel uit zijn longen. Hij deed alsof hij helse pijnen leed, kreunde hevig, smeekte om genade.

‘Ik geef me over,’ kermde hij, liet ze nog even hun drukke gang gaan en zei: ‘Als jullie straks mee willen naar Naturalis moeten jullie je nu gaan aankleden.’

Zijn tactiek werkte.

Een halfuur later zaten ze gevijven aan het ontbijt, zonder enig gemopper over bruine boterhammen en muesli in

de kwark. Hij pakte net het cadeautje van Thijmen uit, een leeslampje voor in bed dat, heel handig, aan de omslag van een boek kon worden vastgeklikt, toen de telefoon ging.

Roméé stond op, hij volgde haar met zijn blik. Hij hield van de manier waarop ze liep, zo sierlijk en licht, alsof ze de grond onder haar voeten niet echt nodig had. Ze had haar haar opgestoken en hij voelde een verlangen de zachte huid van haar nek te strelen. Vanavond. Vanavond zou hij...

‘Het is je vader,’ onderbrak Romée zijn gedachten.

‘Mijn vader?’

‘Opa heeft vast ook een cadeautje,’ meende Ciara.

‘Niet aan de telefoon,’ zei Romée, ‘hij is weg. Zijn buurvrouw zag hem langslopen. Zonder jas.’

Ze keken elkaar een moment zwijgend aan, vervolgens schoof hij zijn bord naar Chloë. ‘Ruimen jullie de boel maar op en laat Guus naar buiten,’ zei hij. ‘Wij moeten eerst even naar opa.’

Jas. Autosleutels. Een ongeruste blik van Romée. ‘Het komt wel goed,’ zei hij. Een doodoener. Een leugen zelfs.

Een minuut of vijf later reed hij langs zijn vaders huis. ‘De buurvrouw zag hem lopen,’ zei hij, ‘dus dan moet hij die kant op zijn gegaan.’ Hij wees in de richting van het dorpscentrum. ‘Sigaren kopen?’

‘Het kerkhof, denk ik,’ zei Romée. ‘Gisteren had hij het een paar keer over je moeder.’

Even later reed hij over het knerpende grind de parkeerplaats op en zette de auto stil voor de ingang. Het was een bescheiden begraafplaats, verder uitbreiden zou binnen enkele jaren onmogelijk worden omdat er te veel omheen was gebouwd, vroeger al. Hij snoof de maartse vroege voorjaarslucht op, proefde er iets van de winter in, die zich vooral ’s nachts nog niet liet verdringen met temperaturen onder het vriespunt. Maar de bloemknoppen stonden op

uitbarsten, vogels waren al druk in de weer met hun nest, gisteren hoorde hij de eerste tjiŧtjaf zijn eigen naam roepen, nog even, realiseerde hij zich, en de natuur zou opnieuw het geruststellende bewijs leveren hoe machtig ze is.

Lopend langs oude graven, sloeg hij zijn arm om Romée. ‘Waarom heeft ze hem niet tegengehouden?’ vroeg hij haar.

‘Wie?’

‘De buurvrouw.’

‘Ze stond op het punt weg te gaan, moest naar de huisarts. Wees blij dat ze eraan dacht ons te bellen.’ Ze maakte zich van hem los, hij voelde haar onrust.

‘Hij komt wel weer terug,’ zei hij, de opmerking als onzinnig bestempelend nog voor die zijn mond had verlaten. Alweer. Als het om zijn vader ging, verloor hij zich regelmatig in loze zinnen.

‘Gelukkig,’ zei Romée, ‘ik zie hem.’ Ze wees naar het einde van het pad.

Daar lag het graf van zijn moeder. In liefdevolle herinnering, Charlotte van Baerle-Krayenhoff. Geboren te Capelle aan den IJssel. Geboorte- en sterfdatum. Daarboven was ruimte opengelaten voor naam en data van zijn vader. Er hoorde een plaat van natuursteen op het graf, maar die was bij het plaatsen beschadigd. Hij had allang eens moeten bellen waar de nieuwe bleef en probeerde zich de naam van het bedrijf te herinneren waar hij die had besteld. En hij deed vooral zijn best niet tot zich door te laten dringen wat hij voor zich zag: midden op het graf zat zijn vader, geknield, zijn handen wroetend in het zwarte zand, waarin hij al een vuistdikke kuil had gegraven.

‘Allemachtig, pa,’ riep Romée, en ze zakte door haar knieën naast hem. ‘Wat ben je nou aan het doen? Dat kán toch niet.’

‘Terug. Ze moet terug. Komen. Kan niet... wil niet...’

Hij stond als versteend, wilde niet geloven wat hij zag. Zijn vader wist gewoon niet wat hij deed of zei, wilde dit niet werkelijk doen. Het moest een basale reactie zijn van een deel van de hersens dat tijdelijk geen verbinding had met de rest. Vaders neuroloog kon vast wel uitleggen waar zulke primitieve handelingen vandaan kwamen, hoe dat werkte in die aangetaste grijze brij.

‘Ton, help je even?’ Romée probeerde zijn vader te laten ophouden met graven. En hij mompelde: ‘Ja, ja, natuurlijk, sorry.’ Hij dwong zichzelf die ene stap naar voren te zetten, en greep met één voet op zijn moeders graf de mouw van zijn vaders witte overhemd, onder de zwarte veges. Toen zijn vader weer overeind stond, zag hij de zandvlekken op de knieën van diens corduroy broek.

Zijn vader bekeek zijn vieze handen en grimaste naar hem: ‘Kolenschoppen. Vroeger bouwde ik daar schepen mee. Eigenhandig. Hard werken, de handen vuilmaken, dat hoorde erbij.’

‘Ma is dood, pa’ zei hij, bruter dan zijn bedoeling was. ‘Wat denk je dat je hier in vredesnaam aan het doen bent?’

Vanuit zijn ooghoek zag hij Romées beduusde blik.

Romée vond dat ze hem mee naar huis moesten nemen. ‘Nu kan het nog,’ zei ze. In haar stem klonk iets wat hem belette te zeggen dat ze pa zoals gepland morgen zouden ophalen, dat hij zich dit alles straks toch niet zou herinneren.

Voor het eerst dus geen uitje op een verjaardag. Ze waren ermee begonnen toen de kinderen nog klein waren. Een dagje naar zee, het bos, de speeltuin. Zodra het kroost mondiger werd, mochten ze zelf een bestemming uitzoeken. Ditmaal had Thijmen mogen kiezen en die verheugde

zich al weken op prehistorische skeletten en fossielen.

De kinderen reageerden teleurgesteld, natuurlijk. ‘We halen het binnenkort in,’ beloofde hij, ‘jullie houden het te goed.’ Maar beter scoorde hij door geld op tafel te leggen voor cola en chips met de toezegging een film vanavond te mogen kijken, welke dat dan ook mocht zijn. Opvoedkundig onverantwoord, al vertrouwde hij erop dat Thijmen iets zou uitzoeken waar ook zijn zusjes van genoten. Ze waren alle drie gek op sciencefiction en dat beviel hem wel, hij stimuleerde het gebruik van de fantasie graag, hoopte dat het ze later zou helpen buiten de geijkte paden te durven lopen.

Anthonies zus kwam ’s middags langs, zijn broer liet niets van zich horen of zien. Maar zijn vader was in goede doen na het ongemakkelijke incident van die ochtend, en zat te genieten van zijn chocolademousse. Hij keek naar het minieme vorkje in de grote handen van zijn vader, die het dessert laagje voor laagje fileerde, en herinnerde zich hoe hij er vroeger al een sport van leek te maken het eetbare zo traag mogelijk te nuttigen.

‘Eet nou maar gewoon op, pa,’ zei hij geërgerd, ‘er is genoeg.’

‘Jullie weten niet hoe bijzonder de smaak van chocolade is. Ik weet nog goed hoe de Canadezen met tanks en vlaggen door de straten reden en dat ik een reep opving, en voor het eerst die zoetigheid op mijn tong liet smelten. Een onvergetelijk moment.’

Zeker voor een kind dat destijds pas vijf was, bedacht Anthonie, van mening dat het met de fantasie van zijn vader de laatste tijd heel goed ging. Het gezegde dat elk nadeel zijn voordeel heeft, leek dan in dit geval tenminste op te gaan. Hij glimlachte, opgelucht dat pa leek te zijn vergeten dat hij ma uit haar graf had willen halen. En toen ze te

gelijktijd de cognac in hun glas lieten walsen en zwiingend verward raakten in een wedstrijdje wie de mooiste cirkels sigarenrook de lucht in kon blazen, overwoog hij heel even dat het nog niet zo'n gekke ziekte was, die dementie.

Ze keken gezamenlijk naar het vier uur-journaal, omdat pa dat altijd deed, en het viel Anthonie op dat Romée herhaaldelijk op haar horloge keek. Waarom zou ze de precieze tijd willen weten? Moest ze nog weg, of verwachtte ze een telefoontje? Hij had zichzelf kinderachtig gevonden bij zijn achterdocht toen ze afgelopen weekend naar een schoolreünie wilde, alleen welteverstaan. Maar toch sloeg een duister gevoel hem opnieuw even uit het lood. Onverwacht en tamelijk vervelend.

'Partners hebben niks te zoeken op zo'n feestje,' had ze gezegd, 'want die kennen toch niemand.'

Achteraf vertelde ze er weinig over, terwijl ze pas in de kleine uurtjes was thuisgekomen. Hij wilde het niet, maar hij was alerter op haar doen en laten en verbeelde zich dat ze stiller was, hem soms vreemd aankeek. Observerend. Nee, hij moest daarmee ophouden, het was precies dat: hij verbéelde zich.

Hij wreef met zijn handen door zijn haar. Onzin. Zijn eigen gevoel aan het woord, waar hij beter het verstand kon inzetten. Het betekende natuurlijk niets. Iemand met een horloge keek er af en toe op, soms zelfs onbewust, zonder tot zich door te laten dringen hoe laat het was. Dat overkwam hem ook wel eens.

Nadat ze haar schoonvader had thuisgebracht reed Romée niet meteen terug naar huis. Anthonie zou haar niet missen, ze bleef wel vaker wat langer weg als ze pa naar huis bracht. Om het bed te verschonen of was weg te strijken. Dan had de hulp iets meer tijd over voor een wandeling, een praatje.

Ze reed een paar straten om, parkeerde de auto en zette de verwarming iets hoger, ze had het koud in haar mouwloze jurkje dat ze vanmorgen had uitgekozen voor Anthonies verjaardag. Starend naar een rijtje eengezinswoningen, waar hier en daar een lamp aanging en een gordijn werd gesloten, stelde ze vast dat het een mooie dag was geweest. Anthonie en zij, samen met de kinderen, een huis vol levendigheid, met taart, samen eten, stoeien... zo'n dag maakte haar licht, maakte haar gelukkig. De onnavolgbare grilligheid van schoonpapa niet meegerekend. En hoe Anthonie en hij met elkaar omgingen, was al even onnavolgbaar. Tenenkrommend het eeuwige wederzijdse onbegrip, maar zo herkenbaar ook. Het herinnerde haar aan haar ouders, intussen allebei overleden, haar moeder het eerst, ruim een jaar geleden. Mam had de reguliere behandeling tegen kanker in het ziekenhuis geweigerd, een behandeling gekozen met kruiden en massages. Pap had geprotesteerd en het had geleid tot de zoveelste ruzie.

‘Jij zweert ook bij alternatieve geneeswijzen,’ had mam tegen haar gezegd, wat ze had bevestigd.

‘Maar kruiden en acupunctuur genezen geen gebroken been,’ wierp pap toen tegen. En ook dat was waar.

Helse pijnen had haar moeder geleden, terwijl haar vader vooral kwaad was en Romée had het met lede ogen aangezien, schipperend tussen beide belangen. Ze was vooral bedroefd geweest, en nog steeds. Maar mam was altijd al panisch voor ziekenhuizen; daar ging je dood. Ze was onvermurwbaar, en toen ze uiteindelijk toch werd opgenomen was het te laat. Haar vader bleef alleen achter, eenzaam, kwijnende weg en stierf, vreedzamer dan zijn vrouw, met zijn handen in de hare. Juist daarom moest ze nu genieten van wat ze had. Van het leven. In harmonie.

Ze gaapte, streek met haar handen over haar benen, die stijf aanvoelden. Het was een mooie, maar ook vermoeiende dag geweest.

Getrouwd, kinderen, ze waren allemaal gezond, ze had werk dat haar voldoening schonk. Een fantastisch leven. Maar er knaagde iets. Alsof een venijnig beest zijn scherpe tanden steeds dieper in al die zekerheden zette. En dat niet voor het eerst deed. Ook vanmorgen had het zich geroerd, toen Anthonie ineens zo kil klonk toen hij zijn vader languit op het graf had aangetroffen. Het roerde zich ook als haar man de natuur in trok of ’s avonds in zijn werkkamer zat. Soms onderging ze die eenzame uren lijdzaam, zich troostend met de gedachte aan hun kinderen, drie kostbare redenen om door te zetten, vol te houden. Gisteravond was ze naar hem toe gegaan, had hem een glas wijn gebracht om met hem te proosten op zijn laatste avond als vijfenveertigjarige, en vergeefs gewacht op de vraag of ze dat wijntje samen zouden drinken.

‘Wat doe je?’ vroeg ze, al wist ze heus wel dat hij verdiept

was in een van zijn filosofie- of vogelboeken, en hij had gompeld: ‘Beetje lezen, niks bijzonders.’

Man, vrouw, relatie, dingen met elkaar delen. Eenvoudig. Fluitje van een cent voor een echtgenoot die carrière heeft gemaakt in de communicatie. Zo makkelijk was het niet, dat wist ze wel, en hoe kon uitgerekend zij hem überhaupt iets verwijten?

Gisteravond had ze het ineens niet kunnen verdragen en geïrriteerd gereageerd toen hij niets zei, niets vroeg. ‘Gezellig,’ had ze gezegd, ‘dus je doet liever niets bijzonders dan een glas wijn drinken met mij.’ Om vervolgens zijn kamer te verlaten met een klap van de deur. Ze had haar wijn alleen opgedronken en haar vriendin gebeld. Wies die een kat had die Konijn heette. Ze had altijd gedacht dat Wies haar benijdde, vanwege haar gezin, haar villa met zwembad, haar gezonde enkels. Maar het zou best wel eens andersom kunnen zijn. Wies, met haar eenvoudige levensstijl, zonder dikke hypotheek. Wies, die altijd zingend de voordeur opendeed, met haar leesbril met pantermotief en een kast vol kleurrijke kleding. Wies, met haar vrijheid, haar incidentele verliefdheid.

‘Samenwonen? Ik? Dat houdt niemand vol en ik zeker niet.’ En dan lachte ze. ‘Het loopt zoals het loopt,’ meende ze, zonder een spoortje verdriet of spijt.

Ze vertelde Wies hoe eenzaam ze zich voelde, dat Anthonie in zijn eigen wereld leek te leven, blijkbaar behoefte had aan alleen zijn. En Wies had geluisterd, zoals altijd. ‘Die man van je heeft het vast niet makkelijk met zijn reclamebureau,’ zei ze. ‘Moeilijke tijden, mop, de verantwoording voor personeel... hij heeft vast wat lucht nodig. Of is er een reden dat hij een beetje afstand neemt?’

Ze had overwogen Wies iets te vertellen over Jelle. Over de rol die hij vroeger in haar leven speelde. Ze kon Wies

altijd alles vertellen. Maar juist dit, dit belangrijke, dat verzweg ze. Wies zou het niet begrijpen, net zomin als Anthonie. Wies had gelijk: moeilijke tijden. Eerder had hij nog wel eens verhalen over geslaagde campagnes en ludieke tv-spotjes, maar tegenwoordig vertelde hij bar weinig. Als ze hem ernaar vroeg, glimlachte hij, zei dat het wel meeviel, en ging vervolgens vogels voeren of wandelen met Guus. Nee, dit was niet het moment, hield ze zichzelf voor, terwijl ze wist dat de twijfel veel groter was, groter dan het kiezen van het goede moment.

Vannacht had ze voor de zoveelste keer wakker gelegen, woelend, dubbend, tot ze in een onrustige droom belandde, waarin ze eerst haar auto niet kon vinden en daarna de kinderen kwijt was.

Ze keek op haar mobieltje, opende de inbox. Er was een nieuw bericht. Jelle had foto's gestuurd van de reünie. 'Excuses, druk geweest deze week,' schreef hij, 'maar alsnog hierbij. Enjoy!' En ze moest lachen toen ze las: 'Tussen al die ouwe koppen is er maar één die geen steek is veranderd. Je bent nog net zo betoverend als toen.'

Charmeur. Zijn aanwezigheid op de reünie had haar overdonderd. Maar diep vanbinnen wist ze dat hij de reden was om te gaan, dat de nieuwsgierigheid het had gewonnen van haar nuchtere verstand. Met een klik opende ze de fotogalerie. Bekeek de foto's. Waar ze meermaals op stond, samen met hem.

Jelle. Met blond haar dat altijd alle kanten op stond. De herrieschopper van de klas. Altijd in voor ongein, vol bravoure, te kwajongensachtig voor zijn leeftijd. Hij dook ineens op in het examenjaar. Hij was gezakt, of moest een paar vakken overdoen, ze wist het niet meer, maar hij zat schuin achter haar, en als ze zo onopvallend mogelijk naar

hem keek, ontmoette ze steevast zijn blik, die weinig te raden overliet. Tot die tijd had ze niet geweten wat ze met jongens aan moest en verlegen geglimlacht om liefdesbrieven die ze vond als ze 's middags thuis haar schooltas uitpakte. Met Jelle was ze veranderd. Tijdens het eerste het beste klassenfeestje lag ze in zijn armen, en pas daarna, voor het eerst met z'n tweetjes ergens buiten, weg van de muziek, merkte ze dat hij serieuzer en zachter was dan hij zich voordeed. Hij gaf haar het gevoel dat liefde voor altijd kon zijn. Met hem was alles mogelijk. Bij hem dacht ze voor het eerst aan altijd samen zijn, een nieuw leven. Nieuw leven. Ja, ja. Ze slikte iets weg.

Ze had niet moeten gaan, maar ze had het niet kunnen laten, ze had niet níet kunnen gaan. Er was alsof iets – iemand – aan haar trok, terug in de tijd dwong. Jelle. Als er één hetzelfde gebleven was in al die jaren, dan was hij het wel. Ongegeneerd stond hij met haar te flirten, terwijl hij donders goed wist dat ze geen Romée Ysbrandi meer heette en een trouwring droeg.

Ze zocht op haar mobieltje naar Sinéad O'Connor en vond het nummer. 'Nothing Compares 2 U'. Hij had het speciaal voor haar aangevraagd. Raar geschreven, die titel, wist ze nog, zo kort. Het begin van het sms-tijdperk waarin alles sneller moest.

Ze sloot haar mobieltje aan op de muziekinstallatie en zakte onderuit.

*Nothing can stop these lonely tears from falling
Tell me baby where did I go wrong.*

Ze sloot haar ogen en voelde zijn hand op haar rug, die gaandeweg het nummer verder naar beneden zakte, tot haar billen warm waren geworden onder zijn schaamteloze aanraking. Door niet van hem weg te draaien had ze hem aangemoedigd, misschien zelfs uitgedaagd, en ze had

ervan genoten, als een puber vlinders in haar buik gevoeld. Ze kwam in de verleiding hem te bellen, te vertellen waar ze nu naar luisterde. Hij wachtte op haar telefoontje; zijn bericht eindigde met: 'Ik hoop je weer te zien. Bel je me terug? Liefs, Jelle.'

Ze beeldde zich in dat ze het nummer nu in zou toetsen om met hem af te spreken. En wat daarop zou volgen. Was het zo makkelijk?